

RONDETAFEL #1

SCHAARBEEK-VORMING

Participatieve workshop in het kader van de opdracht van opmaak van een globale visie

MEI 2024

INHOUD

1.	Inleiding	3
2.	Globale visie voor Schaarbeek-Vorming	4
3.	Rondetafel #1	7
3.1.	Doel en formaat	7
3.2.	Bespreking en gedachtewisseling	8

COLOFON

Auteur

perspective.brussels
Naamsestraat 59 – 1000 Brussel

Voltooiingsdatum

mei 2024

Contact

schaerbeek.formation@perspective.brussels

schaerbeek.vorming@perspective.brussels

1. INLEIDING

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering heeft aan Perspective de opdracht gegeven om een visie uit te werken voor de strategische site van Schaarbeek-Vorming. Deze visie heeft voornamelijk betrekking op de bestemming van het oude spoorweggebied dat vandaag niet langer in gebruik is. Er zal ook een globale strategische visie worden voorgesteld voor het gebied dat loopt van de gewestgrens in het noorden tot aan het bouwblok met Mabru, het ECFG en Dockx in het zuiden. Na goedkeuring door de regering zal de visie worden omgezet in een planologisch instrument.

Een multidisciplinair team rond het bureau ORG werd aangewezen om deze visie uit te werken. Het team heeft de volgende taken:

- > Nadenken over de creatie van een economische en logistieke pool die profiteert van de trimodale toegankelijkheid van de zone (weg, water, spoor), die uniek is in het Gewest, en die aansluit bij de gewestelijke klimaatambities.
- > Voorzien in de openlegging van de Zenne en in de ontwikkeling van het groene en blauwe netwerk.

Sinds de start ervan is het de bedoeling dat deze opdracht gepaard gaat met een participatieproces dat zal toelaten de betrokken actoren en het grote publiek erbij te betrekken. In dit kader vond er een eerste rondetafel voor ontmoeting en uitwisselingen plaats met de betrokken actoren, de openbare en de private sector en het maatschappelijk middenveld.

In het verdere verloop van het proces zullen er initiatieven voor informatieverstrekking aan en uitwisselingen met het grote publiek volgen.

2. GLOBALE VISIE VOOR SCHAARBEEK-VORMING

De studieperimeter ligt binnen een van de grootste gebieden voor economische en logistieke activiteiten van de stad, langs de as van het kanaal in het noorden van het Gewest. Tegenwoordig zijn er spoorwegen, productieactiviteiten, logistieke diensten en belangrijke voorzieningen in verband met het stedelijk metabolisme (afvalverbrandingsoven, waterzuiveringsstation enzovoort).

Figuur 1 : Studieperimeter en benaming van de zones

Zone 4 in het midden van de perimeter werd ingenomen door treinsporen die door de jaren beetje bij beetje zijn weggehaald. In 2013 heeft de regering een richtschema goedgekeurd om de herstructurering van de zone en haar omgeving vast te leggen. Dit plan stelde de creatie voor van een multimodaal logistiek platform dat de voedingscluster Mabru-ECFG omvat evenals een gemengde wijk (wonen/economische activiteiten) en een campus met een grootschalige faciliteit.

De afgelopen jaren heeft er zich een nieuwe dynamiek afgetekend rond de site, die een nieuwe visie op dit deel van het grondgebied oplegt. Het gaat inzonderheid om de volgende evoluties: niet langer voorzien in de creatie van een grootschalige faciliteit; de erfpachtovereenkomst van Mabru/ECFG werd verlengd tot in 2042 en er werden meerdere milieudoelstellingen ontwikkeld en nader uitgewerkt (onder andere die welke zijn opgenomen in het [BKP – Beeldkwaliteitsplan of Plan voor landschappelijke en stedenbouwkundige kwaliteit van het kanaal](#)).

De volgende strategische principes, die de regering heeft goedgekeurd, vormen de krachtlijnen voor de ontwikkeling van zone 4:

- **Ontwikkeling van een park met economische activiteiten** bestemd voor **voorbeeldactiviteiten** (Citydev);
- Ontwikkeling van een logistieke pool, met inplanting van een **multimodaal logistiek platform** (Haven van Brussel);
- Behoud op de site van spoorweginfrastructuur die een **trimodale bediening** van de zone mogelijk maakt (Infrabel);
- Projecten van **logistieke uitrustingen** (ABP, MIVB ...);
- **Openleggen van de Zenne** (Leefmilieu Brussel) en ontwikkeling van een **groene structuur langs de site**, op basis van het principe van coulissen¹ zoals aanbevolen in het BKP en rekening gehouden met geïntegreerd regenwaterbeheer en het ecologisch netwerk.

De terreinen in deze zone zijn vandaag eigendom van de SFPIM, Infrabel en de NMBS (meerdere percelen).

Deze opdracht omvat de volgende uitdagingen:

- > **Economische, logistieke en openbare dienstverlenende programmatische mix die beantwoordt aan de gewestelijke behoeften:** Het programma moet tegemoetkomen aan gewestelijke behoeften en aan doelstellingen van voorbeeldfunctie. Sectoren als voeding en circulariteit krijgen tegenwoordig bijzondere aandacht in diverse strategische documenten (Good Food, Shifting Economy, enzovoort).
- > **Ecologisch en landschappelijk netwerk, met name in verband met het openleggen van de Zenne en het coulissenlandschap van het BKP:** Er zal moeten worden gewerkt aan het behoud van de biodiversiteit en aan de kwaliteit van de landschappen. Dit ecologisch netwerk zal ook de ecologische corridors tussen het kanaal en de aangrenzende wijken moeten versterken en een rol moeten spelen in het kader van het regenwaterbeheer.
- > **Logistieke multimodaliteit (spoor, rivier, weg):** De site beschikt over een logistieke multimodaliteit die uniek is in het Gewest. Dit is een belangrijke troef voor de klimaatambities en biedt een kans om de impact van het goederenvervoer te verminderen.
- > **Circulaire economie en bedrijfsecosysteem:** De evolutie naar een circulaire economie vereist de installatie van netwerken en infrastructuur die vandaag niet of nauwelijks bestaan. Aangezien de beschikbare gronden in de stad beperkt zijn, biedt de site een unieke kans om aan een aantal van deze nieuwe behoeften te voldoen.
- > **Actieve mobiliteit op grootstedelijke schaal:** Verschillende grote stedelijke infrastructuren in de zone (kanaal, spoorwegen, snelwegen enz.) vormen stedelijke barrières die de zachte mobiliteit bemoeilijken. Welk netwerk moet worden opgezet om de actieve mobiliteit aan te moedigen?
- > **Mobiliteit om de stad in te komen en industriële bereikbaarheid:** De zone wordt doorkruist door twee soorten verkeer, passagiers en goederen, met verschillende kenmerken. Hiermee moet rekening

¹ De "coulissen" zijn lineaire groene ruimten in volle grond, met aanplantingen die bijdragen tot de landschappelijke kwaliteit evenals met ecologische (en hydrologische) kwaliteiten. Meer informatie is te vinden in het document van het BKP.

worden gehouden wanneer een analyse wordt gemaakt van de manier waarop de zone moet worden aangesloten op de bestaande verkeersaders.

- > **Stedelijke integratie en banden met de naburige wijken:** Het gewenste/beoogde type aansluiting op deze wijken moet worden geanalyseerd en gedefinieerd in het kader van de visie, in de verschillende aspecten ervan (mobiliteit, landschap enzovoort).

Figuur 2 : Luchtfoto van Schaarbeek-Vorming (Bron: ORG - BBS)

3. RONDE Tafel #1

3.1. DOEL EN FORMAAT

Deze eerste rondetafelbijeenkomst vond plaats op 23 november 2023. Er namen vertegenwoordigers van de openbare sector, het maatschappelijk middenveld, burgers en omwonenden aan deel. Deze eerste rondetafel had als doel:

- > Informatie te verstrekken aan de verschillende actoren;
- > Een ruimte te creëren waar alle actoren hun verwachtingen / aandachtspunten konden formuleren en konden vernemen welke verwachtingen / aandachtspunten de andere actoren hebben;
- > Een denkoefening mogelijk te maken die de eigen belangen overstijgt, naar een gemeenschappelijke identificatie van de uitdagingen voor de site.

De ontmoeting kreeg de vorm van een workshop. Na een voorstelling van het kader en de doelstellingen van de Visie door de bouwheer en van de grote geïdentificeerde uitdagingen door het studiebureau, werden er interactieve rondetafelgesprekken georganiseerd volgens onderstaande concepten en vragen:

- > Discussietafels: Wie bent u? Wat heeft u ertoe bewogen tijd vrij te maken voor de rondetafel van vandaag? Wanneer zou dit project volgens u geslaagd zijn?
- > World Café:
  - Economische ontwikkeling;
  - Mobiliteit en logistiek;
  - Landschap, water en biodiversiteit;
  - Identiteit, imago en voorbeeldfunctie.

De actoren die voor deze eerste rondetafel werden uitgenodigd, waren zeer divers: Brusselse administraties, verenigingen van omwonenden, vertegenwoordigers van de economische en logistieke sector, natuur- en milieuverenigingen, adviesraden, economische experten, eigenaars van terreinen, federale spoorwegactoren enzovoort.

Figuur 3 : Presentaties en discussie (Bron : ORG - Common Ground)

3.2. BESPREKING EN GEDACHTEWISSELING

Hierna volgen de belangrijkste elementen die uit deze eerste workshop naar voren zijn gekomen en de onderwerpen die het vaakst aan bod zijn gekomen. Dit document streeft geen volledigheid na. Het is een samenvatting en bevat dus niet alle ideeën / opmerkingen / elementen van bezorgdheid / suggesties die tijdens de bijeenkomst naar voren zijn gebracht. Natuurlijk werd de neerslag van alle besprekingen toegestuurd aan het studiebureau en de bouwheer, die zullen bestuderen of en hoe ze in het vervolg van het proces kunnen worden opgenomen.

1. Verloop van de besprekingen en uitwisselingen

De gesprekken tijdens de workshop vonden plaats in een zeer constructieve sfeer; het was een inspirerende voormiddag. De deelnemers hebben hun elementen van bezorgdheid, ambities en aandachtspunten geformuleerd in een constructief klimaat waarin er naar elkaar werd geluisterd. Vele deelnemers hebben te kennen gegeven dat ze dankbaar waren voor het feit dat ze al zo vroeg in het proces bij het project werden betrokken. De actoren koesteren grote ambities voor de ontwikkeling van Schaarbeek-Vorming en hebben belangstelling voor de volgende fasen van het proces.

2. Evenwicht tussen productie- en logistieke activiteiten enerzijds en natuur anderzijds

De meeste actoren begrijpen dat er een evenwicht moet worden gevonden tussen enerzijds de inplanting van productie- en logistieke activiteiten en anderzijds de bescherming/ontwikkeling van de natuur (groen/blauw netwerk en Zenne), zelfs al gaat hun voornaamste bezorgdheid vaak veeleer naar het ene of andere van beide aspecten. Sommige deelnemers hebben ook gevraagd om verenigbaarheid tussen beide aspecten te zoeken. Sommige actoren hebben ook een verband vastgesteld tussen beide aspecten, door erop te wijzen dat indien de natuurlijke waarde van het oude spoorweggebied wordt vernietigd, er daarvoor "een goede reden" moet bestaan (bv. activiteiten die bijdragen tot de klimaat-/milieuambities enzovoort).

3. Ambities en grote behoeften voor de voorbeeldactiviteiten

Algemeen hebben de deelnemers te kennen gegeven dat ze grote ambities hebben voor de in het gebied in te planten activiteiten. De meeste zijn vragende partij om er voorbeeldactiviteiten te vestigen die Brussel meenemen op weg naar de economische transitie (activiteiten in verband met de Shifting Economy, de circulaire economie, afvalbeheer en "urban mining", duurzame voeding ...). De actoren die betrokken zijn bij dit type activiteiten, hebben ook te kennen gegeven dat ze nood hebben aan ruimte om deze activiteiten in het Gewest te ontwikkelen. Sommige deelnemers hebben ook de uitdaging onderstreept die erin bestaat te zoeken naar synergieën tussen functies. Ook de integratie van minder gekwalificeerde personen en de creatie van banen werden vermeld als behoeften waaraan moet worden tegemoetgekomen.

4. Logistiek platform en activiteiten ten dienste van de Brusselaars

Over het algemeen wordt het multimodaal platform gezien als een grote kans. Sommige deelnemers wijzen erop dat er aandacht zal moeten worden besteed aan de creatie van een ecosysteem van activiteiten ten dienste van de Brusselaars en de Brusselse economische transitie (niet "slechts" een tussenstop in het internationale netwerk, dienen voor de bevoorrading van Brussel enzovoort), met een duidelijke logistieke keten die verbonden is met het platform en zijn rol.

De verplaatsing van de Vilvoordelaan wordt meermaals vermeld, op basis van de mogelijkheid om de voorhaven en de nieuwe ontwikkeling directer met elkaar te verbinden (en op die manier de ondernemingen optimaal te verbinden met het kanaal).

5. Belangrijke rol van zone 4 voor de biodiversiteit

Sommige deelnemers hebben erop gewezen dat het terrein van zone 4 een zeldzaam milieu huisvest dat zeer belangrijk is voor de biodiversiteit in het Gewest, gelet op de aanwezige natuur en de oppervlakte van het terrein; er is in het Gewest een tekort aan grote open milieus. Ze hebben erop gewezen dat het verlies van biodiversiteit een van de grootste bedreigingen voor de planeet vormt en dat er de afgelopen jaren is gebouwd op andere braakliggende terreinen langs het kanaal zonder dat er daarbij blijk is gegeven van bijzondere eerbied voor de bestaande biodiversiteit. Ze hebben ook onderstreept dat het bijzonder moeilijk is om bestaande omgevingen te reconstrueren (ter plaatse of elders). Dit zijn essentiële elementen waarmee rekening moet worden gehouden bij het ontwerp en de installatie van het netwerk van groene ruimten van de Visie.

De deelnemers hebben erop gewezen dat de openlegging en hernaturalisatie van de Zenne, waarin wordt voorzien in de opdracht van Perspective, de ontwikkeling van vochtige milieus mogelijk zullen maken. De Zenne evenals de "coulissen" waarin ook is voorzien in de Visie, kunnen gedeelde ecosysteemfuncties bieden voor de productie- en logistieke activiteiten op de site. De rol van de huidige site en van zijn toekomstig groen/blauw netwerk is ook belangrijk voor de verluchting van de stad, de vermindering van het effect van hitte-eilanden, de buffering en infiltratie van regenwater, de uitzichten en het landschap ... De deelnemers hebben aandachtspunten en beschouwingen naar voren gebracht over de wijze waarop de groene ruimten ("coulissen") moeten worden ontworpen en gerealiseerd met als doel een antwoord te bieden op alle hierboven beschreven rollen.

6. Aandacht voor de overlast voor de omwonenden

De omwonenden hebben verklaard bezorgd te zijn over potentiële overlast en vragen om de hinder voor Haren en de groene zones zoveel mogelijk te beperken. Ze vragen ook om oog te hebben voor het landschap vanaf deze zone.

Sommige deelnemers hebben gemeld dat overlast zoals stof, geurhinder en lawaai zich op grote schaal verspreiden en ook de natuur verstoren. Ze vragen dat Schaarbeek-Vorming niet de zone zou worden waar alle functies worden geïnstalleerd die elders ongewenst zijn en om de relevantie van de inplanting van bepaalde activiteiten in het gebied (en niet elders) te beoordelen.

7. Gebrek aan een vlotte verbinding met de R22/R0 en vermindering van het goederenvervoer over de weg

De deelnemers hebben gewezen op de mobiliteitsuitdagingen voor zowel het gebied (te grote verkeerscongestie) als de toegankelijkheid van de haven en de hinder in de omliggende wijken door het ontbreken van een vlotte verbinding met de R22/R0.

De meeste deelnemers zien de multimodaliteit van de site als een grote kans om het vrachtwagenverkeer te verminderen ten voordele van het vervoer over het water / het spoor. Voor sommige deelnemers is het enkel aanvaardbaar om meer goederenvervoer naar het gebied aan te trekken op voorwaarde dat dit zou leiden tot een afname van het goederenverkeer in de rest van het Gewest (nood aan een duidelijke logistieke keten).

8. Slechte verbindingen van het openbaar vervoer en voor de actieve vervoerswijzen

De aandacht is gevestigd op de slechte verbindingen van het openbaar vervoer en voor de actieve vervoerswijzen in de zone. De deelnemers hebben verwezen naar het gebrek aan veilige infrastructuur voor fietsers en voetgangers alsook naar het zogenaamde barrière-effect van het gebied en naar de nood om Haren te "ontsluiten".

9. Bedoeling om een positief verhaal te schrijven en de Brusselaars daarbij te betrekken

In de gesprekken is ook duidelijk geworden dat de wil bestaat om een positief verhaal te schrijven, de Brusselaars daarbij te betrekken (hoewel woningen niet zijn gepland noch gewenst), monofunctionele ruimten te vermijden en functies te integreren die interessant zijn voor alle burgers. Zo kunnen de Zenne en zijn oevers ook dienen als voetgangersnetwerk, een recreatieve en pedagogische functie toevoegen, de productieactiviteiten zichtbaar maken en helpen begrijpen waar onze voedingsproducten en bouwmaterialen vandaan komen, tijdelijke bezettingen mogelijk maken evenals experimenteerfasen en -projecten die het project ten goede zullen komen enzovoort.

In deze zin is er gezegd dat de site vandaag al een zekere identiteit heeft dankzij zijn verleden en dat het een vergissing zou zijn om volledig van nul te herbeginnen; het landschap en de identiteit zouden moeten worden opgebouwd op basis van wat vandaag al bestaat. Er is ook gevraagd om oog te hebben voor de visuele toegankelijkheid van de wijk, daar open uitzichten vrij zeldzaam zijn in het Gewest.

10. Governance, participatie en ontmoeting met het maatschappelijk middenveld vanaf het begin van het proces

De raadpleging van / ontmoeting met de betrokken actoren en de vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld vanaf het begin van het proces werden positief onthaald. Er is ook gevraagd om het brede publiek te informeren en meer informatie te verstrekken over de stand van zaken. Sommige actoren stelden belang in het aspect "governance" en zijn vragende partij voor een discussietafel in dit verband. Hoe kan een dergelijke ruimte op evolutieve wijze worden beheerd in functie van de effectieve noden op een gegeven ogenblik in de toekomst?